

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД РАБОТАТА В ЕТНИЧЕСКИ РАЗНОРОДНА СРЕДА: КАЧЕСТВЕН АНАЛИЗ НА ПРЕДСТАВИТЕ НА БЪЛГАРИ, ТУРЦИ И РОМИ

Е. Риза, Д. Бакалова, Е. Таир, Н. Матеева

Институт за изследване на населението и човека при БАН

esmaselman@gmail.com; diana_ib@abv.bg;
ergyul_tair@yahoo.com; nadia@gyuvetch.bg

Резюме. В изследването са изведени и анализирани основните предимства и трудности на работата в етнически разнородна среда, заявени по време на проведени фокус-групи от представители на българския, турския и ромския етнос, които са съществен индикатор за нагласите на мнозинството и малцинствата към съвместна работа. Преобладава мнението за отсъствие на предимства на работата в етнически смесен екип. Основната трудност в работата с етнически различни според българи и турци са нетолерантността и конфликтите, докато за ромите това са организационните проблеми като неравномерно разпределение на задълженията и възнаграждението.

Ключови думи: предимства, недостатъци, съвместна работа

Преобладаващите социални неравенства между мнозинството и етническите малцинства в страната, както и регионалните различия в съотношението между етническите общности и нарастващата безработица, определят необходимостта от нови изследвания на етническата толерантност в различни жизненни сфери, вкл. сферата на труда.

От векове насам в отношенията между различните етнически общности в България се наслояват стереотипи и предразсъдъци, действащи с променящи се акценти според актуалните социални и икономически условия. От една страна, междуетническите нагласи в страната са станали по-позитивни през последните две десетилетия (Босаков, 2010; Накова, 2010; Неделчева и сътр., 2003; Пампоров, 2009; Стойцова и сътр., 1998). От друга – роми-

те продължават да бъдат изключвани и отхвърляни не само от мнозинството, но и от други етнически малцинства в страната (Томова, 2000), сблъсквайки се с дискриминационни нагласи във всички жизненни сфери (Vassilev, 2004). В сферата на труда например самите роми се чувстват жертви на дискриминация при търсене на работа, а и се наблюдава осезателно нежелание от страна на другите етноси да работят с тях (Пампоров, 2009).

Според някои изследвания, мнозинството по-често изразява недоверие, негативни стереотипи и предразсъдъци към малцинствата, отколкото обратното (Пампоров, 2008) и малцинствата са по-отворени за различни контакти (Zhelyazkova et al, 2010). Изследвания на регионалните различия в страната показват, че особено в

малките населени места и в по-слабо урбанизираните райони моделите на междуетническа комуникация се характеризират с добросъседски отношения и многовековно съжителство (Накова, 2010). И тъкмо обратното, анонимността в силно урбанизираните населени места, както и социалната, икономическата и етническата сегрегация насърчават дискриминацията.

Според други изследвания, расовото и етническо подобие на служителите в дадено предприятие повлияват в по-голяма степен нагласите на работещите към техния трудов колектив, отколкото сходството в пола и икономическото състояние (Riordan & Shore, 1997). Установено е, че българи, турци и роми проявяват предпочитания към различни видове труд, различно ценностно отношение към професионалната изява и специфични нагласи към резултатите от своя труд и заплащане (Риза, 2010).

Въпросите, на които настоящият доклад се опитва да даде отговор, са дали и как етническата различност и междуетническите дистанции се проектират в етнически разнородните условия на малките и средни предприятия (МСП), отразяват ли се те в представите за предизвикателствата пред съвместна работа на представителите на трите най-големи етнически общности в страната? Зависи ли това от степента на урбанизация на населеното място?

Целта на изследването¹ е да се установят и анализират представите на трите най-големи етнически общности в страната за предизвикателствата пред работата в етнически разнородна среда. По-конкретно, ще бъдат изведени основните предимства и трудности в работата, заявени от представители на българския, турския и ромския етнос, които са съществен индикатор за нагласите на мнозинството и малцинствата към съвместна работа.

¹ Това проучване е част от по-мощно изследване, осъществено по проект на тема: „Етническа толерантност в бизнес среда: нагласи на работодателите и отношение на българи, турци, роми към труда и професионалната реализация“, финансиран от Национален конкурс „Млади учени – 2011 г.“, Фонд „Научни Изследвания“ – МОМН

МЕТОДИ И ПРОЦЕДУРА

За изследване на представите на трите основни етнически общности в страната (българи, турци и роми) за предизвикателствата пред работата в етнически разнородна среда като част от по-мощно изследване на етническата толерантност в бизнес среда се използва методът на фокус групите, вкл. различни техники за анализ на качествени данни. В периода май-ноември 2012 г. са организирани и проведени 13 фокус групи с общо 105 участници в 10 населени места, от 6-те региона на планиране в България – София, Варна, Бургас, Велико Търново, Благоевград, Хасково, Кърджали, Разград, Чипровци и Брусарци. Фокус групите са организирани по етнически и организационен признак, като 4 от тях са етнически (хомогенни и смесени) и включват лица с различни професии/занятия, а 9 са проведени в рамките на фирми, МСП.

Всяка фокус група е с продължителност от 40 минути до 2 часа, включва дискусия и попълване на кратка анкетна карта с отворени въпроси, свързани не само с предизвикателствата пред работата в разнородна етническа среда, но и с други важни теми (чиито анализ не е включен тук), като напр. опит в работата с други етноси, трудови качества и най-успешни професии за представителите на трите етноса и др.

Анализът на качествените данни от фокус групите се осъществява в 4 етапа: 1) структурен контент анализ, осъществен с помощта на специализиран QDA софтуер за автоматизирано извличане и ранжиране на „облаци“ от текстови единици; 2) семантичен контент анализ, основаващ се на смислови сходства между текстовите единици и осъществен поотделно от 3-ма независими експерти; 3) кодиране на всички текстови единици в съответствие със съгласуваните от експертите семантични категории; и 4) допълнителен количествен анализ за качествени данни с помощта на статистическия пакет SPSS.

Анализът на данните се осъществява едновременно на 2 равнища на обобщение:

1. Анализ на равнище „текстови единици“ чрез структурно-съдържателно обоб-